

Tsotsil del Este Alto

Traductora: Moshán Vargas María

1.- K'elo a ba xchu'uk ti a vuts'a valale, paso ti muk' k'usi cha yalbel lii':

Mu me xa vak'aba ti voklajel xchu'uk ti a vuts'a valale te me oy bu cha vil ti xu' chtuts' ti balamile, mu me echuk no'ox cha vixtan stunesel ti balamile. K'elome lek me oy bu ts'ee'l xa te'etik xchu'uk posteetik yu'un luz, ech ni xtok me jaltatik ti balamile, meelme a xu' cha ta a vokol xchu'uk. Te me la vilxa ti a' ech ti k'usi laj yaleltonoxe, mu me teuk cha kom, sa'o jtuch'uk balamil bo'o muyuk' kusi tsots chk'ot ti pasele.

Stuts'me balamil me lok'e chtuch'el ti te'etike xchu'uk ti k'alal chtal pimil o'e y echme mu chkiltik chkot ti pasel. Te me cha vil stuts' ti balamile sa'o jtuch'uk balamil bo'o mu cha vil a vokole. Me cha k'an cha xcholbel sjam bu xu' cha pas ti a nae, ba k'opono j-a'mteletik yu'un Protección Civil te ti a lumal. Xu' cha sa' smelol li' k'opto ti internet, a' ti www.proteccioncivil.gob.mx xchu'uk ti www.cenapred.gob.mx

"Sventa xchanubtasel jlumaltik México yu'un sna' xchabi sba"

2.- K'elo a ba xchu'uk ti a vuts'a valale, paso ti muk' k'usi cha yalbel lii':

Me a' nakalot ti nopol mare, k'elo smelol k'u x-elan xnopejtal ti pimil o'e te ti Sistema yu'un Alerta Temprana sventa Ciclonas Tropicales (SIAT-CT) sbi: me muyuk' kusi chkot' ti pasele a color (azul), me mu sbats'ej ti o'e y ech muyuk' k'usi tsots xk'ot ti pasele a color (yox), k'alal sk'an kaj jchapanjbatik nakame oy k'usi tsots xu' chk'ot ti pasele a color (k'on), te me oyxa k'usi tsots chk'ot ti pasel skoj mu x-ech' ti o'e a color (naranja), te me bats'ejxa j-ech'el spimil ti o'e a color (tsoj), yu'un a' xa xk'ot tsots voklajel skoj.

"Sventa xchanubtasel jlumaltik México yu'un sna' xchabi sba"

3.- K'elo a ba xchu'uk ti a vuts'a valale, paso ti muk' k'usi cha yalbel lii':

Me laj a va'i ti chtal pimil o' te bu nakalote jak'o ti stojol j-a'mteletik yu'un Protección Civil bo'oy junuk na' ti chapambil sventa xu' cha kom teo' xchu'uk ti a vuts'a valale a' to me ech'xa ti o'e, ech ni xtok jak'bo sjam k'usi xu' cha pas k'alal te me laj yalbelot k'u x-elan chbat ti CIAT-CT, xchu'uk ech k'elo bo'oy ti naetik bu xu' cha komik xchu'uk ti a vuts'a valale, a' te cha yakbel a ve'el ech k'ucha'al k'usi xu' cha pixaba xchu'uk. Ich'o batel a vundetik ti tsots sk'oplale (ech k'ucha'al ti a vakta de nacimiento, a credencial xchu'uk ti svunal a balamile) tik'obatel ti voxa nailo yu'un mu cht'uxi, ech ni xtok sa'o junuk a morral ti xu' cha kuch ti a pate yu'un mu cha smakbe a k'ob.

Me cha k'an cha k'elbe lek smelolal k'op lii' a' jak'bo ti j-a'mteletik yu'un Protección Civil te ti a lumale.

"Sventa xchanubtasel jlumaltik México yu'un sna' sba"

4.- K'elo a ba xchu'uk ti a vuts'a valale, paso ti muk' k'usi cha yalbel lii'.

Mu me cha vak' a ba ti vokol te me oy k'ucha'al xu' chnoj ti o' bu nakalote. Mu me xa ech' ti bebetik xchu'uk ti uk'umetik ti nojemik ti o'e. A' to me lek ti cha bat ti naetik sventa bu xu' cha kom a' to me ech' ti pimil o'e.

Mu me xch'ay ti a vo'nton cha is ti a vunetik tsots sk'oplale. K'elo sjam bu cha pas ta nae, mu me a'uk nopol bu uk'ume, mo'je te me tal pimil o'e xu' me snitel batel yu'un stsatsal.

Me cha k'an cha k'elbe lek smelolal k'op li'e a' jak'bo ti j-a'mteletik yu'un Protección Civil te ti a lumale.

"Sventa xchanubtasel jlumaltik México yu'un sna' xchabi sba"

5.- K'elo a ba xchu'uk ti a vuts'a valale, paso ti muk' k'usi cha yalbel lii':

Te me oy bu tal nikele, sa'o jtuch'uk balamil bo'o muyuk' kusi xu' cha snet'. K'elo te mu muyuk' bu yich' sya' ti a nae, ech ni xtok te me pasbil ti ach'el, te' o lamina ti a nae a to lek cha lok' nakame p'ajuk y ech petsubil cha kom. Me cha tunes gase, mu xa ts'an cantela xchu'uk cerrillo, a'tome laj a k'el me muyuk' chlok' ti gase.

Nopejan ti stojol j-a'mteletik yu'un Protección Civil, yu'un a xu' cha skolta ti sk'elel k'u x-elán kom ti a nae kalal ech' xa ti nikele.

"Sventa xchanubtasel jlumaltik México yu'un sna' xchabi sba"

6.- K'elo a ba xchu'uk ti a vuts'a valale, paso ti muk' k'usi cha yalbel lii':

Te me oy k'ucha'al kol k'ok' te ti yutil a nae skoj ti sti' a k'ok'e tup'o xchu'uk o' mo'je ak'o jpechuk lamina ti sba yu'un chtup', te me epaj j-ech'el ti k'ok'e, a' to lek lok'an, me yansba xch'ailale sa'o jlikuk pok' t'uxul yu'un cha mak a ni' xchu'uk a ve.

K'opono ti anil j-a'mteletik yu'un Protección Civil.

"Sventa xchanubtasel jlumaltik México yu'un sna' xchabi sba"

7.- K'elo a ba xchu'uk ti a vuts'a valale, paso ti muk' k'usi cha yalbel lii':

Mu me cha ten cerillo xchu'uk moy o k'usukal no'ox oy sk'ak'al, echme uk ti bats'i limeta-e yu'un ech mu chkol k'ok'. Te me oy bu la vil kolom k'ok'e, mu me auk cha k'an cha tup' a tuk no'ox, xu' me cha k'ak'.

Albo ti anil ti j-a'mteletik yu'un Protección Civil te ti slumal bu k'olem ti k'ok'e.

Te me cha k'an cha chik' jsepuk a balamile, albo jbayel ti j-a'mteletik yu'un Protección Civile. K'ambo vokol a vecinotak yu'un cha skoltot ti sk'elel yu'un ech mu chkol ti k'ok'e.

Te me kolxa a vu'un ti k'ok'e, a'lo ti anil ti presidencia te ta municipio xchu'uk k'opojanbatel ti snail CONAFOR a ti ch'ojontak'in 01 800 46236346, yu'un ech chbatk ti j-a'mteletik sventa stup'ik' ti k'ok'e.

"Sventa xchanubtasel jlumaltik México yu'un sna' xchabi sba"

8.- K'elo a ba xchu'uk ti a vuts'a valale, paso ti muk' k'usi cha yalbel li'e.

Me nakalot bu nopol volcane, k'elome lek k'usi x-elan xbat ti Semáforo de Alerta Volcánica sbi-e, a me chal te me oy k'ucha'al cht'om ti volcane: ti color yoxe, a xal ti muyuk' to bu cht'om ti volcane, ti k'one, a chal ti repente xt'ome (chapan a k'utik xchu'uk a vUNETIK yu'un cha lok ti ora te me oy k'ucha'al t'om ti volcane; yan ti tsoje, a chal ti xt'omxa ti volcane (te me a' ech tsoj xae, a lek batan ti naetik bu xu' cha kom xchu'uk ti a vuts'a valale, mo'je sa'o jtuch'uk balamil bo'o mu nopoluk ti volcane).

Teme chp'ajxa stanil ti volcane, sa'o uk pok' yu'un cha mak ti a ni'e xchu'uk a ve, mo'je xu' me xk'uxub ti a sate.

Tuneso a lente ti xu' jkajantik ti jchikintike, mu me cha tunes ti lente jtiktik ti yut jsatike.

Te'noxan ti yut a na, mako ti sti' a nae xchu'uk a ventana.

Te me oy k'ucha'al xyalxatal ach'el k'al ti sba volcane, batan ti ora ti bu toyole yu'un mu cha staelot.

Mu me cha kom ti sopejal k'alal oy pimil o'e.

"Sventa xchanubtasel jlumaltik México yu'un sna' xchabi sba"

9.- K'elo a ba xchu'uk ti a vuts' a valale, paso ti muk' k'usi cha yalbel lii':

Te me nakalot nopol mare y ech tots nikel chjelave, xu' me xjelav maremoto o tsunami (a ti chtoytal j-ech'el ya'lel ti mare). Te me laj a vil ti melmel xch'aybatel ti yalel ti mare, lok'anbatel ti ora, sa'o bu toyol vits yu'un te me tal ti maremoto mu cha staot.

K'elbo smelolal te ti Sistema Nacional de Alerta de Tsunamis (SINAT) sbi, ech ni xtok uk xchu'uk ti j-a'mteletik yu'un Protección Civil.

"Sventa xchanubtasel jlumaltik México yu'un sna' xchabi sba"

10.- K'elo a ba xchu'uk ti a vuts' a valale, paso ti muk' k'usi cha yalbel lii':

K'alal yoril siktiki, xanavan te ti yutil a na, ucha'an o', xchu'uk k'usitik o'al k'ixine, ve'an ep sat te'etik xchu'uk itaj; lapo bu k'ixin a k'u a pok'e, ech ni xtok pixaba ti chijil.

A' to lek me mu cha tunes ak'al ti anafre-e, yan te me cha tune jamo ti a nae yu'un chlok xch'ailal, ti xch'ailal ti ak'ale xchu'uk ti si'e xu'me xmilvan. Cha'biome lek ti ololetike xchu'uk ti mol-mee'letike.

Nopejan ti stojol j-a'mteletik yu'un Protección Civil xchu'uk ti snail jpoxtavanej

yu'un cha yalbel lek smelolal li' k'ope.

"Sventa xchanubtasel jlumaltik México yu'un sna' xchabi sba"

11.- K'elo a ba xchu'uk ti a vuts'a valale, paso ti muk' k'usi cha yalbel lii':

Na'ome ti a' avi te'etiki a' stsobik ti o'e, ech ch-och ti yut balamil yu'un patil xu' jlok'estik y ech ta jtunestik. Mu me lok'e cha mililan ti te'etike xchu'uk cha chik' ti a'maletike e'.

Koltavan yu'un mu spas ti takin balamil ti jlumaltike.

Nopejan ti stojol j-a'mteletik sventa Protección Civil yu'un cha xcholbe smelolal li' k'ope.

"Sventa xchanubtasel jlumaltik México yu'un sna' xchabi sba"

12.-K'elo a ba xchu'uk ti a vuts' a valale, paso ti muk' k'usi cha yalbel I lii':

Chlik ti yutil jnatik ti sna'el jchabijbatike. Yu'un cha na' k'usi xu' cha pas k'alal oy k'alvoklajele, chapano a ba xchu'uk ti a vuts'a valale.

K'elo k'usi x-elan ti a nae.

Paso ti muk' teme nakalot nopol vitse, uk'ume o me ti nopol mar-e.

Kaj nopo bo'o xu' cha lok' ti ora te me oy k'ucha'al tal voklajel k'ucha'al lajxa yich' aleli, ech ni xtok kaj k'elo bo'oy ti nanatik chapanbilik yu'un te xu' cha kom xchu'uk ti a vuts'a valale.

Kaj sa'o junuk a foco, junuk a radio xchu'uk spilail, a silvato, poxiletik a' k'ucha'al ti alcohole, venda, xchu'uk yantik slamajes me oy k'usi k'ux cha vai'e, ak'o ti vun ti snumeroal ch'ojontak'in bu xu' cha k'opojbatel k'alal oy voklajele, ak'o ta nailo ti a vunetik tsots sk'oplale.

Ech ni xtok te me oy a vanimale k'elo me xu' cha vik' batel te me oy bu tal voklajele, mo'je sa'o jtuch'uk balamil bo'o x-ech' a vu'un k'ak'al yo'to x-ech' ti pimil o'e o k'usuk no'ox voklajel laj yich' alele.

"Sventa xchanubtasel jlumaltik México yu'un sna' xchabi sba"

13.- K'elo a ba xchu'uk ti a vuts' a valale, paso ti muk' k'usi cha yalbel lii':

Te me cha tunes gase, k'elome lek ti stanqueale xchu'uk tu smangueraile. Te me yich'ojxa lajuneb a'bil ti a manoj ti a tanquee, sk'an ch'a sk'elbot junuk j-a'mtel ti snabe smelolale.

K'elo te me mu xomoluk ti cilindroe, te me xomole a to lek mu xa ch'amkomel.

Te me oy cha va'ibe yik' gas te ti a nae, mu me cha tsan a luz, mu cha tsan cerillo, mu me cha tsan moy, o k'usukal no'ox ti xu' st'omes ti tanquee, a to lek jamo sti' a na xchu'uk a ventana yu'un x-och ik', patil k'opono ti anil bomberotik. Te me oy bu chlok' ep ti gase o te me oy kolem k'ok'e, k'opojambatel ti ch'ojon tak'in a' ti 066 yu'un xich' k'elbel sjam.

Batan ti stojol j-a'mteletik yu'un Protección Civil yu'un cha xcholbe smelolal li'

k'ope.

"Sventa xchanubtasel jlumaltik México yu'un sna' xchabi sba"

14.- K'elo a ba xchu'uk ti a vuts'a valale, paso ti muk' k'usi cha yalbel lii':

¿Me xa na' ti te me ko'ol jpasbatik ti muk' ti viniketik xchu'uk ti antsatike, ech me ko'ol uk xu' ta jkoltajbatik te me oy ti voklajele?

Ti viniketike ech k'ucha'al ti antsatike ko'olukutik, ech ju'un k'alal te me oy voklajel k'ucha'al lajxa yich' aleli, sk'anme ko'ol jchapanjbatik ti komon, manchuk me ants, manchuk me vinik, manchuk me bik'it kerem tseb, ak'o me koltavanuk ti sk'elel sjam ti k'ope, k'alal oy junuk nikele, nojelal o', o me a' ti kolem k'ok'e, sk'an chapajtik uk yu'un xu' skoltasbaik uk.

Ti antsuntutike, xu' chi koltavantutik uk ti sk'elel me oy k'usi mu xtun te ti jlumaltutike, ech ni xtok jk'antutik jnabetutik sjam k'ucha'al xu' koltatutik ti kuts' kalaltutike.

A' sventa uk ti antsatike ti komon jkoltajbatik k'alal te me oy voklajele.

"Sventa xchanubtasel jlumaltik México yu'un sna' xchabi sba"